

АТМОСФЕРА НОЋНИХ ЛЕПТИРА

Србољуб Димитријевић (2013), Атмосфера ноћних лептира: о митском моделу сазнања сагледаном на властитом примеру. Ниш: Филозофски факултет.

Мирко Тошевски
Филозофски факултет
Универзитет у Скопљу

Наслов **АТМОСФЕРА НОЋНИХ ЛЕПТИРА** који је изабрао аутор овог рада, није тако информативан и прецизан као појмовни састав његовог подна- слова, али је више од метафоре, јер савршено илуструје главну тезу која прожи- ма читав текст. У ствари, овим насловом готово очигледно је приказан смисао и садржај подна- слова: „*О митском моделу сазнања сагледаном на властитом примеру или о једном могућем позиционирању пута филозофије*“. Инспири- сан тезом Ричарда Докинса да је „религија споредни производ нечега другог“ (*Заблуде о Богу*), др Димитријевић усваја метафорично поређење људског рода са ноћним лептирима. Искораком из природе, већ на ниво митско-религијске свести људи се понашају веома чудно и противприродно. Попут ноћних ле- птира који у сусрету са неприродним изворима светлости бивају привучени, па бесомучно лете и круже око њих, тако се и припадници људског рода, пред „несретним споредним производима“ (митско-религијским представама и об- лицима религијске праксе), понашају збуњено, самоубилачки и убилачки у не- престаном бесмисленом ковитлању. Ово поређење људи са ноћним лептирима остаје један од лајтмотива читавог рада.

Свој темељни приступ расветљавању митског сазнајног модела, аутор потврђује детаљном аналитиком „физичке стране атмосфере“. Након изворне и минуциозне етимологије речи „атмосфера“ аутор образлеже тезу да је „атмос- фера у вези са местом и телом у простору“. Његов закључак је да: „Свака ат- мосфера подразумева субјекте и објекте, т. е. људско животно тело, друга тела и један моменат кога устаљено зовемо духом“. Без одређене атмосфере нема ниједне људске ситуације, ниједног тренутка. Телесност или телесна присут- ност нужна је за сваку атмосферу.

Носећој интенцији ауторове замисли одговара управо разматрање „сазнај- не стране атмосфере“. Афекције, осети, опажаји, представе, мишљење (рацио- нално и умско), памћење – то су форме или „функтори сазнања“, констатује др Димитријевић. Они су присутни код свих модела и модуса сазнања: митског, економског и виртуелног. Али се код сваког модела и разликују. Тако „митско мишљење“ захвата или представља свет на начин уникатног виђења простора и времена, предмета и односа, оцењује аутор. Заслужује пуну пажњу теза др Димитријевића да „живо не може без светлости“. Занимљиве су његове аргумен- тације засноване на анализама изворних значења речи. Тако, наводи се пример

да су у српском језику врло блиски и са истим префиксом „све“ следеће речи: светлост, свето, свест, свет. Зато и „живо“ и „светлост“ иду једно са другим, т. е. „нема живота без светлости, бар када је у питању земаљски живот“ – прецизира аутор. Традиционални и савремени теоријско-сазнајни проблем о „гносеолошкој функцији људских представа“, није изостављен у овим разматрањима. Разумљиво, ауторову пажњу заокупљају „митске представе као посебне претставе“. Али, вредно је истаћи, да је тематизација митских представа стављена у функцији расветљавања „нашег стања“. Од кључног значаја за овај рад је излагање и обрзлагање ауторове тезе садржане у следећој формулацији: „Етно-локалитети су организовани на мито-претставама и мито-логикама, т. е. на памћењу, попут племенских и мито-државних заједница“. Није мањег значаја и ауторов модерни и постмодерни приступ тематизацији „појављивања као објављивање и именовање“. Његове суптилне аналитике нуде драгоцену знања изворних значења речи „бог“, разних богова и божанства и митолошких демона. Овде се пре свега издвајају научно релеватна достигнућа у митологији и религији старих Словена.

Читав арсенал појмова и образложених и опробаних ставова из претхдних поглавља и одељака, др Димитријевић користи у трећем поглављу и то у циљу расветљавања и достизања стратешког циља: индивидуалном и колективном самоосвешћивању народа, нацији, етнозаједници, којима припада и он сам: Србији и Србима. Ово најобимније поглавље обилује опорим констатацијама на рачун критике и самокритике за бројне илузије и заблуде стваране током историје у колективном менталитету Срба. Већ сам почетак потврђје овакву оцену. „Ми на Балкану, конкретније ми Срби, нисмо и не градиме метафизичке сазнајне системе као плод трансформација из митопредставности, као што су то чинили и чине Французи, Енглези или Немци“, наглашава аутор. Ни хришћанска теолошка метафизика, коју су Срби прихватили христијанизацијом и донекле развијали, није начин избављења од заблуда и заробљености у митскопредставном свету. Чини се да управо оваква констатација прожима читаво поглавље. Томе иде у прилог и горка иронија поенте садржане у краткој белешци Р. С. Изванредном параболом са анегдотом о „кривици“ Цигана за све несреће и беде овог света, др Димитријевић са научном непристрасношћу и филозофском резигнацијом свој рад поентира закључоком о одсуству концепата у трагичној судбини српског народа у двадесетом веку. Али, оптимизам долази са постмодернизмом, који, генерално узев, разара свет концепата, тако да на сву срећу и ми (Срби) можемо проћи као „најстарији“ – са нешто блажом иронијом завршава свој рад аутор – др Србољуб Димитријевић.

Карактеристике и вредности рада

Рад *АТМОСФЕРА НОЋНИХ ЛЕПТИРА*, аутора др Србољуба Димитријевића, одликује се следећим карактеристикама и главним вредностима:

1. Високи степен оригиналности у обради једне изузетно сложене и комплексне проблематике из филозофских области теорије сазнања, антропологије

(филозофске, физичке и културне), филозофије религије, филозофије историје, онтологије (метафизике, традиционалне и савремене).

2. За развијање и образлагање својих темељних ставова аутор користи обиље аргумената из разних извора и то: филозофских (главне традиционалне и модерне токове), историјских, религијских, митолошких и митско-религијских. Задивљује ниво акрибије, ерудиције и скоро невероватан фонд знања, којим аутор поставља, илуструје и образлаже своје главне тезе и осмишљава циљеве читавог рада.

3. Поред бројних и разноврсних метафоричких и сликовно-представних илустрација, ипак доминира појмовно-дискурзивни, т. е. рационални приступ као битан начин обраде и излагања резултата рада. Када је реч о формалним карактеристикама, онда је неизбежно да се не истакне чињеница да је знатан део овог рада просто разливен у фуснотама. Мада то технички обременује читање текста, не може се порећи да је управо у фуснотама право интелектуално духовно богатство овог рукописа у целини.

4. Рад третира на филозофски начин једну од перенијалних и, једновремено, актуелних тема: питања свести (индивидуалне и колективне) о смислу и вредности људске егзистенције. То је његов главни печат, па се отуда овај рад може схватити и као трагање за смислом и оправдањем једне такве делатности као што је филозофија.

5. Својим карактеристикама и вредностима рад је вишеструко друштвено користан и оправдан, првенствено као значајан прилог расветљавању и духовног стања савременог човека, са акцентом на историјску судбину етнозаједнице Срба. Зато ће објављивање овог рада као књиге бити од непроцењиве користи, првенствено публици (свих профила хуманистичких области) у академској сфери, а затим и широј интелектуалној публици.

